

УДК 330.322 (477)

ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНІ І РЕГІОНАЛЬНІ ЧИННИКИ ТА НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

М. Домашниц

Львівський національний університет імені Івана Франка
79008, м. Львів, Проспект Свободи, 18

У статті досліджуються проблеми інвестиційної діяльності та їх вплив на розвиток економіки країни та регіону. Проаналізовано стан інвестиційної діяльності на Львівщині та розглянуто основні шляхи покращення її інвестиційного клімату.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний клімат, інвестиційні ресурси, іноземні інвестиції.

Інвестиції охоплюють глибинні основи господарської діяльності, визначаючи процес економічного розвитку країни. Важливість інвестицій для забезпечення науково-технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макrorівні в умовах мінливого економічного середовища обумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

Головною метою цієї статті є дослідження сутності інвестицій та інвестиційної діяльності на загальнонаціональному та регіональному рівнях, аналіз стану інвестиційної діяльності та визначення основних пріоритетних напрямків її розвитку. Відповідно до мети були поставлені такі завдання: розкрити суть інвестицій; визначити їх роль для економіки; дослідити основні фактори, що впливають на формування інвестиційного клімату, запропонувати способи підвищення ефективності роботи регіональної влади щодо залучення інвестиційних ресурсів.

Темпи економічного розвитку й ефективне функціонування всіх галузей промисловості значною мірою визначаються інтенсивністю інвестиційної діяльності в країні. Необхідність інвестиційних вкладень в економіку стала очевидною для всіх господарюючих суб'єктів з моменту вступу України на шлях ринкових перетворень. Подальший розвиток економіки держави неможливо уявити без активної інвестиційної політики й ефективного використання інвестиційного потенціалу національної економіки.

Дослідження проблем формування інвестиційного клімату в Україні та її регіонах завжди перебувало в центрі уваги економічної науки. Це зумовлено тим, що інвестиційний клімат повинен забезпечувати захист інвестора від інвестиційних ризиків. Питанням моделювання стратегії інвестиційної діяльності, методологічним аспектам стратегічного управління інвестиційними процесами присвячено праці відомих економістів: М. Долішнього, С. Злупка, О. Кузьміна, О. Василика, М. Кизима, В. Пономаренка, В. Сусіденка, Т. Клименка, О. Дзюблюка, М. Алексеєнка та інших. У них вони визначають принципи стратегічного управління інвестиційною діяльністю, пропонують наукові підходи до моделювання стратегії інвестиційної діяльності на рівні окремих регіонів, аналізують ефективність використання власних коштів тощо.

Однак на сьогодні в Україні інвестиційна активність вітчизняних та іноземних інвесторів значною мірою стримується через несприятливий інвестиційний клімат, що є наслідком дії цілого ряду зовнішніх та внутрішніх чинників, а саме: зниження фінансових можливостей бюджетів усіх рівнів, а також господарюючих суб'єктів і населення; недосконалість і часта зміна законодавчої й нормативно-правової бази; слабка розвиненість фондового ринку та ринку капіталів; недостатній розвиток фінансово-кредитної системи; відсутність системи страхування ризику інвесторів; нестабільна політична ситуація; зростаючий рівень корупції в економіці.

Відповідно до Закону України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р. інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей (цінні папери, рухоме й нерухоме майно, майнові права, що впливають із авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності, сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, інші цінності), які вкладаються в об'єкти підприємницького й інших видів діяльності, у результаті котрої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [1].

Інвестиційна діяльність в Україні здійснюється різними шляхами, зокрема через:

- інвестування, здійснюване громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками, а також суспільними й релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;
- державного інвестування, здійснюване відповідними органами влади й управління, АР Крим, місцевими радами народних депутатів за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичених коштів, а також державними підприємствами й установами за рахунок власних і позикових коштів;
- іноземне інвестування, здійснюване іноземними громадянами, юридичними особами й державами;

– загальне інвестування, здійснюване громадянами і юридичними особами України й іноземними державами.

Будь-яка інвестиційна діяльність є ризикованою. Сукупність інвестиційних ризиків усебічно характеризує інвестиційний клімат від найнесприятливішого до найбільш сприятливого. Чинники, що забезпечують подолання або зниження ризиків, формують інвестиційний клімат.

Інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують і сприяють інвестиційній діяльності українських та зарубіжних інвесторів. Сприятливий інвестиційний клімат має забезпечити захист інвестора від інвестиційних ризиків.

Ураховуючи стан економічного потенціалу й обмежені внутрішні інвестиційні можливості упродовж усього періоду трансформації економіки, Україна намагалася створити сприятливі умови для розвитку інвестиційної сфери. В результаті чого в основному здійснено перехід до управління інвестиціями на базі ринкових відносин. У вітчизняній макроекономічній політиці наголос робиться на створенні передумов зростання інвестицій – послаблення інфляції, забезпечення оптимальних відсотків за депозитами і вкладами, зниження відсоткових ставок за кредитами, скорочення заборгованості та зростання споживчого попиту населення.

Для більш глибокого аналізу рівня інвестиційної діяльності в Україні слід згадати про основні чинники, що формують інвестиційний клімат держави :

- рівень розвитку продуктивних сил та стан інвестиційного ринку: обсяг і структура матеріального виробництва; рівень розвитку робочої сили; ситуація на ринку інвестицій та інвестиційних товарів, фондовому ринку;
- політична свобода влади та правове поле держави: створення відповідної законодавчої і нормативної бази; досягнення стабільності національної грошової одиниці; валютне регулювання; забезпечення привабливості об'єктів інвестування;
- стан фінансово-кредитної системи та діяльність фінансових посередників: інвестиційна діяльність банків, її рівень; рівень розвитку та функціонування банківської системи; інвестиційна політика НБУ;
- правовий статус іноземного інвестора, режим іноземного інвестування; діяльність міжнародних фінансово-кредитних інституцій; наявність вільних економічних та офшорних зон;
- інвестиційна активність населення: відносини власності в державі; стан ринку нерухомості; виконання державної програми приватизації.

Інвестиційна активність потрібна по всій території, особливо в депресивних регіонах, тому регіональна економіка має забезпечувати раціональне використання природно-ресурсного потенціалу і на цій основі вирішувати соціально-економічні проблеми, зменшувати залежність регіону від центру.

Регіональна інвестиційна політика, яка базується на державній політиці з проблем інвестування, повинна забезпечити органічне поєднання загальнодержавних та місцевих інтересів і бути спрямованою на поступальний розвиток територій.

Спробуємо проаналізувати як ця теза реалізовується і для цього розглянемо стан інвестиційної діяльності у Львівській області. На Львівщині протягом останніх років спостерігається активізація інвестиційної діяльності: шість років поспіль в області збільшуються обсяги інвестицій в основний капітал, хоча у 2005 р. відбулося деяке зниження активності інвесторів.

У 2005 р. на розвиток економіки Львівщини було спрямовано 5441,8 млн. грн. капітальних інвестицій. Переважну частку з них становили інвестиції в основний капітал (86%); на поліпшення об'єктів (капітальний ремонт) витрачено 10,7% усіх вкладень, на придбання та створення інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів – 3,2%.

Обсяг інвестицій в основний капітал становив 4681,7 млн. грн. і зріс на 7,6% порівняно з 2004 р. (у 2004 р. приріст склав 23,9%).

Зростання капіталовкладень шість років поспіль призвело до перевищення рівня 2000 р. у 2,6 рази у 2006 р., але рівня 1990 р. ще не відновлено – у 2006 р. було досягнуто 88,2% обсягу 1990 р..

Минулого року частка Львівщини у загальнодержавному обсязі капіталовкладень становила 5%. За цим показником Львівська область серед регіонів України посіла шосте місце (після Києва, Донецької, Дніпропетровської, Харківської та Одеської областей), а за темпами приросту - 9 місце.

Зростання інвестицій в області є вищим, ніж у цілому в країні: у 2005 р. загальнодержавний приріст капіталовкладень склав 1,9%, що на 5,7% менше, ніж на Львівщині.

Слід відзначити, що станом на кінець 2005 р. загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку області, становив 382,3 млн. дол. За цим показником область займає 9 місце в Україні (див. рис. 1). Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одного жителя області становив 148,5 дол. США при середньому державному показнику по Україні 349 доларів.

З початку інвестування вкладення здійснили партнери з 64 країн у 1138 підприємств області. Майже половину з них інвестовано партнерами з шести країн світу: польські інвестори вклали капітали у 365 підприємств області, німецькі – у 126, американські – у 86, чеські – у 65, російські – у 57, канадські – у 55 підприємств.

Основними країнами-інвесторами економіки Львівської області є партнери з Польщі – 70,9 млн. дол. вкладених інвестицій, Німеччини – 48,9 млн. дол., Угорщини – 38,9 млн. дол., Данії – 33,3 млн. дол., Великої Британії – 27,8 млн. дол., Швейцарії – 25,4 млн. дол.

Якщо ж аналізувати вкладення за видами економічної діяльності, то близько двох третин усіх іноземних інвестицій отримали підприємства промисловості, а саме: машинобудування – 82,6 млн. дол., харчової промисловості та перероблення сільськогосподарських продуктів – 52,9 млн. дол., з виробництва деревини та виробів з неї – 27 млн. дол., легкої промисловості – 25,3 млн. дол. Окрім цього, інвестиційно привабливими в області є підприємства швидкоокупних видів економічної діяльності, таких як фінансова діяльність – 40,5 млн. дол., оптова торгівля та посередництво в ній – 19,8 млн. дол. та наземний транспорт – 16,1 млн. дол. На вищезгадані види економічної діяльності припало 69,1% від загальнообласного обсягу прямих іноземних інвестицій.

Рис. 1. Динаміка надходження іноземних інвестицій в економіку Львівщини

У 2005 р. в економіку Львівщини іноземними інвесторами вкладено 47,9 млн. дол. США прямих інвестицій, у тому числі з країн Європейського союзу надійшло 37,9 млн. дол. (79,1% до загального обсягу надходжень), з країн СНД – 0,2 млн. дол. (0,4%), з інших країн світу – 9,8 млн. дол. (20,5%). Середньорічний темп зростання надходжень за останні п'ять років становив 123,8%.

У 2005 р. внесення значних інвестицій спостерігалось у легку промисловість – 8,1 млн. дол., у виробництво деревини та виробів з деревини – 5,4 млн. дол., у машинобудування – 4,9 млн. дол. В операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам залучено 3,8 млн. дол., в оптову торгівлю та посередництво в ній – 3,6 млн. дол., у будівництво – 2,2 млн. дол. (див. рис.2).

Підсумовуючи, вище наведені дані можна зауважити, що у Львівській області основна маса інвестицій вкладається у ті галузі, які є швидкоокупними і досить прибутковими. Але у сфері, де віддача капіталовкладень є тривалою, в соціальні галузі: освіту, охорону здоров'я, довкілля і т. ін. іноземці грошей не вкладають. Отже, на часі створення ефективного механізму залучення іноземних інвестицій в соціальну сферу, наприклад, через перерозподіл на ці потреби певної (розумно обґрунтованої) частки прибуткових інвестицій з інших галузей.

Як бачимо, Львівська область має досить високу привабливість для іноземного партнера. Але процес залучення інвестицій не може відбуватися некеровано. На сьогодні головним завданням регіону є створення позитивного інвестиційного іміджу для іноземних інвесторів. Для досягнення поставленої мети необхідно вміло використовувати як традиційні, так і новітні, інноваційні методи та засоби формування іміджу регіону, враховуючи при цьому фактор глобалізації та постійні метаморфози і тенденції у світовому співтоваристві.

Як свідчить практика, на регіональному рівні інвестиційний клімат визначається через двосторонні угоди чи контракти інвестора з державними органами та господарюючими суб'єктами-постачальниками, банками, контролюючими органами, митною службою, тобто конкретизація оцінки інвестиційного клімату відбувається в процесі практичної роботи [7].

Рис. 2. Структура прямих іноземних інвестицій, що надійшли у 2005 р., за видами економічної діяльності

При цьому першочерговим завданням, яке стоїть перед владою, є усунення причин, які стримують приплив інвестицій та інновацій, серед них цілком справедливо найсуттєвішими виділяють такі:

- відсутність єдиної системи реєстрації права власності в Україні;
- порушення інтелектуального права;
- нестабільність законодавства;
- проблема відшкодування ПДВ;
- оподаткування ПДВ експортних послуг;
- різного плану "тимчасові" податкові збори;
- витрати по операціях в іноземній валюті;
- валютне регулювання;
- порушення умов конкуренції у сфері державних закупівель;
- ускладнена сертифікація та ліцензування товарів;
- різноманітні торгові бар'єри [5].

Переважна більшість перелічених проблем потребує вирішення на загальнодержавному рівні. В той же час, необхідно використовувати ті можливості, які має регіональна влада. Підвищення інвестиційної привабливості, на наш погляд, можливе за умови зосередження зусиль органів місцевої влади та недержавних формувань на вирішенні вказаних проблем. При цьому необхідно враховувати і узгоджувати всі складові інвестиційного процесу.

Підсумовуючи вище сказане, слід особливо наголосити, що західні області України, і зокрема Львівщина, мають потужний науковий комплекс, діяльність якого має бути зорієнтована на забезпечення структурної перебудови економіки регіону, розвиток сучасних наукомістких галузей господарства, організацію виробництва високотехнологічної конкурентоспроможної продукції, підвищення рівня інтегрованості економік областей західного регіону та держави в цілому.

Отже, на сучасному етапі у забезпеченні процесів сталого загальнонаціонального та регіонального економічного розвитку значна роль належить інвестиціям, які є потужним чинником структурної перебудови економіки, підвищення технологічного та організаційного рівня її галузей. Необхідно належним чином використовувати наявний власний ресурсний потенціал, що може значно прискорити процес інвестування економіки України. Однак, не слід забувати, що головним є не абсолютні обсяги інвестиційних та природних ресурсів, а їх ефективне використання.

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991р. № 1560-12.
2. Дроздель Т. В. Механізм залучення інвестицій: загальнонаціональний і регіональний аспекти // Держава та регіони. – 2006. - №2. – С.302-306.
3. Євстаф'єва А. Г. Особливості інвестиційної діяльності в Україні на сучасному етапі // Держава та регіони. – 2006. – №4. – С. 134-137.

4. Кияк В. Ф. Внутрішні інвестиції – основа економічного розвитку регіону // Фінанси України. – 2005. – №8. – С. 32-38.
5. Матвієнко П. В. Покращення інвестиційного клімату – пріоритетне завдання державного управління // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №2. – С. 15-19.
6. Мерзляк А. Механізм державного управління іноземними інвестиціями: регіональний аспект: Монографія. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 300 с.
7. Самсоненко Л. Економічне зростання: від інерційного до прискореного // Урядовий кур'єр. – 2005. – №101. – С. 7.
8. www.stat.lviv.ua

Mykhailo Domashyts

Ivan Franko National University of L'viv

In the article explored problems of investment activity and their influence on development of economy of country and region. Being of investment activity is analysed in Lviv region and the basic ways of improvement of its investment climate are considered.

Keywords: investments, investment activity, investment climate, investment resources, foreign investments.